PENTEKOSTALE PERSPEKTIVER

Knut-Willy Sæther &
Karl Inge Tangen (red.)

Kyrkjefag Profil nr. 23

FAGBOKFORLAGET

Knut-Willy Sæther og Karl Inge Tangen (red.)

Pentekostale perspektiver

Tidligere utgivelser i serien Kyrkjefag Profil

Nr. 1: Jan Ove Ulstein og Per M. Aadnanes (red.): «*Jeg gikk meg over sjø og land…*». *Bidrag til kyrkjefaga. Festskrift til Ottar Berge på 65-årsdagen* (2001).

Nr. 2: Jan Ove Ulstein (red.): *Kateketen i fokus. Nokre perspektiv på katekettenesta* (2001).

Nr. 3: Per M. Aadnanes (red.): *Kyrkjeleg undervisning og utdanning. Ein konferanserapport* (2003).

Nr. 4: Torrey Seland: *Paulus i Polis. Paulus' sosiale verden som forståelsesbakgrunn for hans liv og forkynnelse* (2004).

Nr. 5: Jan Ove Ulstein (red.): *Ungdom i rørsle 1. Aktørar og arbeidsformer* (2004).

Nr. 6: Jan Ove Ulstein (red.): *Ungdom i rørsle 2. Faglege perspektiv og utfordringar* (2004).

Nr. 7: Birger Løvlie: «*Kor mykje stort…*». *Matias Orheim, hans bidrag til vestnorsk kultur- og kristenliv* (2007).

Nr. 8: Ottar Berge: *Åndene og Ånden. Refleksjoner omkring møtet mellom afrikansk religion og kristen livsforståelse* (2008).

Nr. 9: Ralph Meier, Birger Løvlie og Arne Redse (red.): *Danning, identitet og dialog. Festskrift til Jan Ove Ulstein og Per M. Aadnanes* (2009).

Nr. 10: Torrey Seland (red.): «*Lær meg din vei …*». *Kristen trosopplæring i går og i dag. En historisk oversikt* (2009).

Nr. 11: Bjørn Sandvik: *Språkstrid og salmesang – Vår nynorske salmeskatt* (2010).

Nr. 12: Arne Redse: *Kinesisk religion og religiøsitet* (2010).

Nr. 13: Per Halse mfl. (red.): *Guds folk og folkets Gud. Festskrift til Birger Løvlie* (2011).

Nr. 14: Jan Ove Ulstein og Per Magne Aadnanes (red.): *Vegar i vegløysa. Ungdom, identitet og livssynsdanning i det postmoderne* (2011).

Nr. 15: Tormod Engelsviken mfl. (red.): *Nye guder for hvermann. Femti år med alternativ spiritualitet* (2011).

Nr. 16: Per Halse: *Gudsord og folkespråk. Då nynorsk vart kyrkjemål* (2011).

Nr. 17: Asbjørn Simonnes (red.): *Digital trusopplæring* (2011)

Nr. 18: Torleiv Austad, Ottar Berge og Jan Ove Ulstein: *Dømmekraft i krise. Holdninger i kirken til jøder, teologi og NS under okkupasjonen* (2012).

Nr. 19: Knut-Willy Sæther (red.): *Kristen spiritualitet. Perspektiver, tradisjoner og uttrykksformer* (2013).

Nr. 20: Bente Afset, Kristin Hatlebrekke og Hildegunn Valen Kleive (red.): *Kunnskap til kva? Om religion i skolen* (2013).

Nr. 21: Brynjulf Hoaas: *The Doctrine of Conversion in the Theology of Martin Chemnitz. What It Is and How It Is Worked* (2013).

Nr. 22: Tom Erik Hamre, Erling Lundeby og Arne Redse (red.): *Barnetro og trosopplæring. Festskrift til Egil Sjaastad på 65-årsdagen* (2014).

Knut-Willy Sæther og Karl Inge Tangen (red.)

Pentekostale perspektiver

Kyrkjefag Profil nr. 23

FAGBOKFORLAGET

Copyright © 2019 by
Vigmostad & Bjørke AS
All Rights Reserved

1. utgave / 1. opplag 2015

ISBN: 978-82-450-2925-3
ISBN (trykt): 978-82-450-1859-2
ISSN (trykt): 1502-7929

Tilrettelagt for e-bok: John Grieg, Bergen

Formgiving: Type-it AS, Trondheim
Forsidedesign ved forlaget
Foto forsiden: Sarah van Delden, www.freeimages.com, image ID: 436726
©sarah_83/HAAP Media Ltd.

Utgitt med støtte fra Høgskulen i Volda og Høyskolen for ledelse og teologi.

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00 Faks: 55 38 88 01
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.
Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarfremstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Innhold

Forord 7

Historiske og nåtidige bidrag til pentekostal teologi og spiritualitet. En innledning 9
Knut-Willy Sæther og Karl Inge Tangen

En komparativ översikt av pentekostalismens historia i Norden från 1906 till i dag 31
Jan-Åke Alvarsson

Før ilden falt 61
Birger Løvlie

Thomas Ball Barratt: Pinsevekkelsens apologet 73
Rakel Ystebø Alegre

Fra Kristiania til Kassel: Pinsebevegelsens begynnelse i Tyskland og forholdet til Gemeinschaftsbevegelsen 91
Ralph Meier

Særtrekk ved helgings- og pinserørsla og kva betydning dei har hatt for framveksten av den lutherske karismatiske rørsla 111
Asbjørn Simonnes

Åndens dåp i den brede pinsekarismatiske bevegelse: Hvor store er egentlig forskjellene? 135
Øyvind Gaarder Andersen

Andlighet och formativa kontexter: Pentekostal församlingssyn i ljuset av Lewi Pethrus' ecklesiologi 153
Tommy H. Davidsson

Menigheten i lys av den tredje trosartikkel – elementer i en pentekostal ekklesiologi 165
Terje Hegertun

Pentekostale former for ledelse i fortid og framtid 187
Truls Åkerlund

Kvinner i lederskap i Pinsebevegelsen i Norge. En undersøkelse av endringer i synet på kvinner i eldste- og forstandertjeneste i Pinsebevegelsen i Norge 203
Kirsti Thuseth Gunnestad

Et teologisk perspektiv på karismatisk lederskap 221
Karl Inge Tangen

Pentekostal teologi og naturvitenskap: Amos Yongs bidrag til pentekostal interdisiplinær dialog 241
Knut-Willy Sæther

Bokens forfattere 261

Forord

Pentekostal teologi og spiritualitet er et voksende fagområde. Dette er også tilfellet i en norsk og nordisk kontekst. Denne antologien, *Pentekostale perspektiver*, er ment å være et bidrag til forskningen om pentekostal teologi og spiritualitet. Boken er primært et resultat av et samarbeidsprosjekt mellom fagmiljøer ved Høgskulen i Volda og Høyskolen for ledelse og teologi. Foruten forfattere fra disse fagmiljøene har også forskere fra andre institusjoner bidratt med artikler. Forskerne har ulike utgangspunkt i forhold til pentekostal kristendom, og boken inneholder derfor stemmer som gir perspektiv på pentekostalismen både utenfra og innenfra. Artiklene gir innspill til videre refleksjon og samtale om pentekostal teologi og spiritualitet, og det gjøres med utgangspunkt i både historiske og nåtidige tema.

Redaktørene retter en stor takk til Høgskulen i Volda og Høyskolen for ledelse og teologi for økonomisk støtte til prosjektet. En takk rettes også til redaktør for Kyrkjefag profil, Jan Ove Ulstein, og til May Helene Solberg ved Fagbokforlaget for konstruktivt samarbeid.

Princeton/Oslo, januar 2015

Knut-Willy Sæther og Karl Inge Tangen

Historiske og nåtidige bidrag til pentekostal teologi og spiritualitet
En innledning

Knut-Willy Sæther og Karl Inge Tangen

Innledning

Pinsebevegelsen fremstår på verdensbasis som en voksende og svært mangfoldig folkebevegelse. Veksten har også medført en tiltagende interesse i ulike akademiske disipliner. Den pentekostale bevegelsens egenart representerer imidlertid en rekke utfordringer for akademiske studier. For det første er den vanskelig å avgrense. Frank D. Macchia sier det slik: «Pentecostalism is an extremely diverse movement, culturally and theologically.»[1] Om vi retter søkelys mot Norge, fremstår den klassiske pinsebevegelsen som et relativt løst organisert nettverk av kirker med noen felles kjennetegn, men også med viktige nyanseforskjeller i teologi og spiritualitetsuttrykk. Enda større blir mangfoldet om man inkluderer den karismatiske bevegelse i klassiske kirkesamfunn og neopentekostale kirker som vokser frem i Norge som et resultat av nyetablering og migrasjon.

For det andre synes den pentekostale teologiens egenart å utfordre det klassiske skillet mellom deskriptiv og normativ teologi. Vi vil holde fast ved at det er en forskjell på det å kartlegge pentekostalismen rent deskriptivt på samfunnsvitenskapelige eller historiske premisser, og det å utvikle en mer normativ pentekostal teologi. Den siste oppgaven kan likevel inkludere elementer av deskriptiv teologi. Flere sentrale pinseteologer vil nemlig ta utgangspunkt i pentekostal spiritualitet når de nå forsøker å artikulere en konstruktiv pentekostal teologi. Med dette har vi avertert noen utfordringer knyttet til sentrale spørsmål i denne boken.

Antologien har tittelen *Pentekostale perspektiver* fordi vi vil presentere noen artikler som kan bidra til forståelsen av pentekostal spiritualitet og til å utforme en pentekostal teologi. Pentekostal teologi og spiritualitet har i økende grad blitt gjenstand for akademisk refleksjon, også i norsk sammenheng.[2] I antolo-

[1] Frank Macchia, «The Struggle for Global Witness: Shifting Paradigms in Pentecostal Theology», i Murray W. Dempster, Byron D. Klaus og Douglas Petersen (red.), *The Globalization of Pentecostalism: A Religion Made to Travel*, 1999, 25.

[2] Det mest klassiske bidraget er Nils Bloch-Hoell, *Pinsebevegelsen*, 1956. Et annet arbeid av eldre

gien tilbys det ikke en helhetlig historisk-sosiologisk beskrivelse av norsk pentekostalisme eller en systematisk pentekostal teologi.[3] Forfatterne av denne boken ønsker å bidra med noen innspill til videre refleksjon og samtale om pentekostal teologi og spiritualitet, med utgangspunkt i en norsk og dels nordisk kontekst.

Antologiens bidragsytere er forfattere med ståsted både innenfor og utenfor den pentekostale tradisjonen. De perspektivene som er valgt, springer dels ut fra forfatternes eget fagområde og interesse, samtidig som artiklene bidrar til refleksjon over utvalgte tema i det store mangfoldet som pentekostal teologi og spiritualitet i dag utgjør. Vi vil riktignok ikke bare avgrense oss til Norge, for pentekostal teologi og spiritualitet har historisk sett stått i en dynamisk vekselvirkning med andre land og tradisjoner. Det dynamiske i pentekostalismen, både teologisk og geografisk forstått, skal vi vende tilbake til litt senere.

Vi vil i denne introduksjonen først avklare noen sentrale begreper nærmere. En slik avklaring er hensiktsmessig for å kunne ha et fruktbart utgangspunkt for den kontekst som antologien er et bidrag til. Etter en kort gjennomgang av begrepene pinsebevegelse, pinsevekkelse og pentekostalisme rettes søkelyset mot pentekostal teologi og spiritualitet. Det gir et innblikk i hva pentekostal teologi og spiritualitet kan forstås som. Vi vil i den forbindelse vise at pentekostal teologi og spiritualitet er nøye sammenvevd, og det gis noen riss av temaområder som illustrerer det poenget. Den gjennomgangen vil munne ut i en presentasjon av antologiens siktemål og en introduksjon til artiklene.

---

dato er Nils Engelsen, *Glossolalia and Other Forms of Inspired Speech in First Corinthians 12–14*, New Haven: Yale, 1970. Av nyere dato kan vi for eksempel nevne artikler i tidsskriftet *Refleks* mellom 2002 og 2009, der Geir Lie var redaktør. I tillegg kan vi nevne pentekostale bidrag som for eksempel Marit Landrø, *Changing Worldview of Nguni Africans and its Implementation for Norwegian Pentecostal Missionaries,* Pasadena: Fuller Theological Seminary, 1987; Frank Matre, *A Theological Foundation to Design a Strategy for the Renewal and Growth of the Norwegian Pentecostal Movement,* Pasadena: Fuller Theological Seminary, 1983; Leif S. Jacobsen, *The Leadership Factor in Church Planting Projects in Norway from 1990 to 2000*, 2004; Karl Inge Tangen, *Ecclesial Identification Beyond Transactional Individualism?* 2009; Terje Hegertun, *Det brodersind som pinseaanden nødvendigvis maa føde*, 2009 og Stian Sørlie Eriksen, *Increasing the Awareness of Core Discipleship Principles in an International Bible School in Norway*, 2010.

[3] Den første norske systematiseringen av pentekostal teologi i Norge ble utgitt av Alf Somdal, *Tro og Lære*, 1990. En mer klassisk systematisk teologi med pentekostal bakgrunn finner en i Stanley Horton, *Systematic Theology: Revised Edition*, 1994. Nyere pentekostale bidrag integrerer også en mer tverrfaglig debatt med filosofi og religionsvitenskap. Se for eksempel Amos Yong og Jonathan A. Anderson, *Renewing Christian Theology: Systematics for a Global Christianity*, 2014; Veli-M. Kärkkäinen, *Christ and Reconciliation: A Constructive Christian Theology for the Pluralistic World,* vol. 1, 2013 og Veli-M. Kärkkäinen, *Trinity and Revelation: A Constructive Christian Theology for the Pluralistic World,* vol. 2, 2014.

Pinsebevegelse, pinsevekkelse og pentekostalisme

Det benyttes flere overlappende begreper som betegnelse på den vekkelsesbevegelsen som vokste frem i USA tidlig i forrige århundre, og som kom til Norge med Thomas Ball Barratt (1862–1940) i desember 1906. I norsk språk benyttes pinsebevegelsen, pinsevekkelsen og, av nyere dato, pinsekarismatikken. Vi ser også at den engelskspråklige formuleringen «pentecostalism» blir anvendt i nordiske land, og dermed er anglisismene pentekostalisme, pentekostalitet og pentekostal også blitt anvendte begreper, særlig de siste ti årene.

Pentekostalisme er ikke entydig, og som den pentekostale forskeren William K. Kay poengterer, kan det defineres forskjellig avhengig av hva man vil vektlegge. Det gjør at «essensen» i pentekostalisme kan være vanskelig å identifisere: «… it is difficult to find the essence of Pentecostalism and, if we try to do this, or to isolate Pentecostal distinctives, we will end up with scholarly differences predicated on favoring one form of Pentecostalism over another.»[4] Det betyr ikke at det er ufruktbart å gi en viss innholdsbestemmelse. Kay skisserer flere alternative bestemmelser, og med henvisning til Walter Hollenweger peker han på at pentekostalisme kan forstås som en bestemt måte å praktisere teologi. Kay utdyper dette ved å vise at pentekostalisme finner sin egenart i å kombinere praksis og tro på en bestemt måte. Det er her man finner det Hollenweger kaller pentekostalismens *habitus*. Det leder oss mot en bestemmelse av begrepet som både gir rom for en mer formalisert og magistral pentekostalitet (slik vi kjenner den i deler av Vesten i nyere tid) og en mer folkelig bevegelse med flere undergrupper. Det er derfor riktigere å tale om pentekostalismer, snarere enn én bestemt pentekostalisme.

New Dictionary of Theology definerer «pentekostal teologi» («Pentecostalist theology») som en teologisk strømning der en retter fokus på bestemte aspekter ved det kristne livet, som for eksempel religiøs opplevelse etter omvendelse (les: åndsdåp), med påfølgende karakteristika (tungetale), og fokus på Åndens gaver.[5] Begrepet pentekostal, som har blitt importert fra angloamerikansk, er for eksempel helt fraværende som fagord i Brynjar Haraldsøs *Fagord i teologi og kristendomskunnskap*.[6] Derimot benytter han begrepene pinsebevegelsen eller pinsevenner. Den ene indikerer en strømning, den andre angir personer knyttet til denne strømningen. Prefikset i denne sammenheng, pentekostal- eller pinse-, indikerer noe fra pinsehøytiden og fra pinsedag (jf. Apg 2). Haraldsø sier følgende om pinsebevegelsen: «Pinsebevegelsen: En baptistisk vekkelsesbevegelse oppstått i USA først på 1900-tallet med vekt på nådegaver som tun-

[4] William Kay, *Pentecostalism*, 2009, 6.
[5] Se Sinclair B. Ferguson og David F. Wright (red.), *New Dictionary of Theology*, 502–504.
[6] Se Brynjar Haraldsø, *Fagord i teologi og kristendomskunnskap*, 1999.

getale, profeti og helbredelse; vekkelsen kom til Norge i 1906 med metodistpresten T. B. Barratt.»[7] Pinsebevegelsen i Norge er organisert som et nettverk av selvstendige lokale kirker med et lederråd som formelt har en rådgivende funksjon overfor menighetene.[8]

Det er også mulig å skjelne mellom en bred og en snever bestemmelse av pentekostalitet. En bred tilnærming vil dekke det vi kaller pinsekarismatisk. Da inkluderer man gjerne nyere bevegelser, som har vokst frem i forlengelsen av den klassiske pinsebevegelsen. Kay peker på at den «andre» karismatiske bølgen, som begynte å gjøre seg gjeldende på slutten av femtitallet, består av kristne som konfesjonelt kan være katolske, anglikanske og lutherske, men som likevel har inkorporert pentekostal tro og praksis.[9] Det noen kaller den tredje bølgen inkluderer også et voksende mangfold av uavhengige neopentekostale kirker som vokser frem, særlig i det globale sør. Disse kirkene deler noen felles pentekostale karakteristika, men kan likevel ha ulik teologi og svært ulike kulturelle ytringsformer. I så måte er den pinsekarismatiske familie en stor strømning, og pinsekarismatikk blir et forholdsvis utvidet og dels utflytende begrep.

Vi vil i fortsettelsen benytte begrepene pinsebevegelse og pinsevekkelse som sammenfallende størrelser, og tillater oss også å bruke anglisismene pentekostalisme og pentekostalitet i samme betydning. Her kan man legge til at pentekostal også ligger nær bibeltekstenes greske terminologi. Når vi taler om pinsekarismatikk, er det i tråd med Kay et videre begrep. I tillegg til å omfatte den klassiske pinsebevegelsen med sitt opphav i USA fra omkring 1900, inkluderes her nyere pinsekarismatiske retninger.[10]

På jakt etter en pentekostal teologi og spiritualitet

Frank Macchia hevder med rette at pentekostalismen fremstår som en sammensatt bevegelse. Denne variasjonen kan intuitivt virke som et problem og gjør en avgrensing vanskelig. Men vi kan også se variasjonen som uttrykk for noe genuint pentekostalt. Tradisjonelt har det i pentekostale miljøer, både i Norge og ellers i verden, vært en viss skepsis til akademisk teologi. Det betyr likevel ikke at pinsebevegelsen har manglet former for teologisk refleksjon.

---

[7] Haraldsø, *Fagord i teologi og kristendomskunnskap*, 165.

[8] Se f.eks. www.pinsebevegelsen.no (21.03.2014).

[9] Kay, *Pentecostalism*, 11.

[10] Teologien om tungetale som tegn på Åndens dåp og tilhørende praksiser, ble utformet i år 1900 av Charles Parham ved en bibelskole i Topeka i Texas i USA. Det var likevel først gjennom Parhams student William Seymour og vekkelsen i Azusa Street i Los Angeles i 1906 at pinsebevegelsen tok form av en folkebevegelse.

Teologien har i stor grad blitt tenkt, utviklet og utformet gjennom en nærhet til praksis. Det har særlig skjedd i interaksjon mellom bibelteologisk refleksjon og ulike erfaringer og praksisformer. Dette forholdet er også blitt poengtert av Christopher Stephenson i hans beskrivelse av pentekostalisme:

> While sometimes dismissed as *merely* a spiritual movement lacking theology, it was in fact a popular theological tradition from the beginning. Theological interpretations of various pneumatological centered religious experiences immediately accompanied the spread of the movement. These Pentecostals, however, not only *had* religious experiences; they also theologized about them and other theological themes.[11]

Mye av den pentekostale teologien som først og fremst har blitt utformet i for eksempel norsk kontekst, kan derfor betegnes med Karl Barths ord som irregulær teologi. Det er ingen negativ beskrivelse, men står i motsetning til en regulær teologi i den offisielle kirke. Den irregulære teologien kommer til uttrykk gjennom prekener, brosjyrer, brev og andre ikke-offisielle uttrykk for kirkens liv. Macchia sier at de trostradisjoner som i stor grad har bidratt med en slik irregulær teologi ikke er seg særlig bevisst sin metodikk i den kritiske refleksjon. Derimot er de bevisst sin spiritualitet, proklamasjon og praksis.[12] Stephenson sier at årsaken til at man tradisjonelt i pinsebevegelsen har hatt et mindre fokus på akademiske studier ikke består i en motvilje mot akademia per se, men i at pentekostalismen var sosialt marginalisert og ikke en del av det akademiske etablissement. I tillegg var den misjonale bevisstheten stor, og det var derfor viktigere med evangelisering og menighetsbygging.[13]

Dette bildet har i de siste tiårene endret seg gradvis.[14] Det er en økt vektlegging av at man både kan og bør utvikle en pentekostal teologi med utgangspunkt i de lokale menighetenes åndelige liv. Det er, som også Kay poengterer, en bestemt kombinasjon av tro og praksis som er karakteristisk for pentekostal teologi.[15] En slik praksisnærhet kan åpne for at det også er nødvendig og hensiktsmessig å tale om pentekostal spiritualitet som teologi. Denne tilnærmingen blir brukt av kjente pentekostale forskere, som for eksempel James K. Smith, Steven J. Land og Amos Yong.[16] I disse, riktignok ganske forskjellige,

---

[11] Christopher Stephenson, *Types of Pentecostal Theology*, 2013, 3.

[12] Macchia, «The Struggle for Global Witness: Shifting Paradigms in Pentecostal Theology», 10–11.

[13] Stephenson, *Types of Pentecostal Theology*, 5.

[14] Se ibid., 4.

[15] Kay, *Pentecostalism*, 7.

[16] Steven J. Land, *Pentecostal Spirituality: A Passion for The Kingdom*, 2010, kapittel 1 og James K.

bidragene utvikles en konstruktiv pentekostal teologi med utgangspunkt i studier av pentekostal kristendom som livsform eller praksisfellesskap.[17]

Pentekostal spiritualitet vil i så måte være en betegnelse på hvordan en gruppe mennesker forholder seg til Gud og det hellige gjennom en bestemt måte å leve på, som inkluderer relasjoner, handlinger, trosinnhold og affektive grunnholdninger.[18] Ved å tale om pentekostal spiritualitet som utgangspunkt for pentekostal teologi, ivaretas noe av det særegne i pentekostalismen ved at man tydelig relaterer til erfaringsdimensjonen og til den praktiske dimensjonen i troens liv. Mangfoldet av pentekostalismer representerer imidlertid utfordringer for en slik tilnærming. Finner vi en genuin og opprinnelig pentekostal spiritualitet i pinsebevegelsens første ti år i USA, slik for eksempel Steven Land hevder, eller bør vi lete etter fenomenologiske likhetstrekk i ulike karismatiske bevegelser i verden i dag, slik blant annet James K. Smiths foreslår?

Etter vårt syn bør pentekostal teologi utformes i en konstruktiv spenning mellom disse tilnærmingene. Pentekostal spiritualitet står i en bestemt tradisjon og historisk kontekst, men denne teologiske visjonen har også karakter av å være åpen og dynamisk og vil derfor være i stand til å fornye seg og finne nye former, slik vi allerede ser i ulike økumeniske kontekster. Hvis pentekostal spiritualitet forankres ene og alene historisk, vil den lett ende i en type konserverende teologi og fremstå som fastlåst og tilbakeskuende. Motsatt vil en fullstendig åpenhet og dynamisk tilnærming lett ende i vilkårligheter, i mangel på referanserammer og uten en nødvendig historisk bevissthet. I det følgende tar vi derfor utgangspunkt i både Lands og Smiths tilnærminger.[19]

Smith, *Thinking in Tongues: Pentecostal Contributions to Christian Philosophy*, 2010. Hos Amos Yong er dette mest tydelig i *Hospitality and the Other*, 2008.

[17] Samtidig er det verdt å legge merke til at disse ønsker å bidra utover en intern pentekostal samtale. Lands hovedbok *Pentecostal Spirituality: A Passion for The Kingdom* har også et økumenisk perspektiv. Smith mener at pentekostal filosofi er et viktig bidrag til kristen filosofi og teologi mer generelt (se James Smith, *Thinking in Tongues*).

[18] Denne noe løse definisjonen bygger på Lands beskrivelse av spiritualitet og en mer generell definisjon av spiritualitet som «ways of relating to the sacred». Se F. LeRon Shults og Steven J. Sandage, *Transforming Spirituality*, 2006, 25.

[19] Nå skal vi ikke her foreta en nærmere analyse av Land og Smith. Det er gjort andre steder. Se f.eks. Karl Inge Tangen, «Pentekostal spiritualitet – som senmoderne filosofi og teologi?». I Knut-Willy Sæther (red.), *Kristen spiritualitet: perspektiver, tradisjoner og uttrykksformer*, 2013, 125–143. For andre tilnærminger til og systematiseringer av pentekostal teologi, se f.eks. Stephenson, *Types of Pentecostal Theology*.

To bidrag til pentekostal spiritualitet og teologi

Steven Land velger å identifisere den pentekostale spiritualitetens «DNA» gjennom en studie av pinsebevegelsens første tiår. Han tar utgangspunkt i William Faupels og Donald Daytons historiske fremstillinger av det klassiske «femfoldige» pinse-evangeliet.[20] Dette beskriver Jesus som frelser, helliggjører og helbreder, som døper i Den hellige ånd og som den kommende konge. I dette budskapet identifiserer Land en struktur som gjør at pentekostal spiritualitet fremstår som en grunnfortelling eller teologisk visjon. Før Jesus kommer tilbake vil han utruste og helliggjøre sin menighet, slik at den kan forkynne hele evangeliet om Jesus (inklusiv helbredelse og helliggjørelse) i Den hellige ånds kraft til alle folkeslag og nasjoner.

I et norsk perspektiv kan man legge til at dette også ble programmatisk formulert som «frem til urkristendommen» av Barratt. Hans visjon inkluderte imidlertid også drømmen om et «urkristent» menighetsliv slik det ble beskrevet i Apostlenes gjerninger. For Barratt inkluderte dette etter hvert også et bestemt dåpssyn: Dåp basert på personlig tro og bekjennelse. Drømmen om urkristendommen kan derfor også forstås i lys av den baptistiske visjonen av kirken som fellesskap av kristne som følger Jesus sammen og driver misjon fri fra statlig innblanding.[21]

I den pentekostale grunnfortellingen spiller nemlig kirken en avgjørende rolle. Ifølge Land befinner kirken seg i spennet mellom Gudsrikets «allerede nå» og dets «ennå ikke». Gud er nærværende gjennom Den hellige ånd, samtidig som Jesus ennå ikke har kommet tilbake. På den ene siden skal kirken skille seg fra den nåværende verden gjennom å leve hellige liv etter Bibelens ord. På den annen side er kirken i verden for nettopp å være i den og forandre den gjennom å formidle det femfoldige budskapet om Jesus til alle folkeslag. Den pentekostale grunnfortellingen, slik den er identifisert av Land, utgjør etter vårt syn på samme tid en fruktbar historisk forankring og en visjon for fremtiden som åpner for nye impulser og dialog med andre tradisjoner.

James K. Smith deler Lands forståelse av spiritualitetens betydning for tenkningen, men han analyserer også pentekostal spiritualitet som virkelighetsforståelse og livsform. En livsform vil være formet av bestemte verdensbilder som er forankret i bestemte praksiser, som igjen legger føringer for hvordan den enkelte tenker. Han foreslår at en autentisk pentekostal virkelighetsforståelse karakteriseres av fem bærende elementer:[22] (1) En radikal åpenhet for Gud, i den forstand at Gud også gjør det uventede gjennom for eksempel nådegaver

[20] Se Land, *Pentecostal Spirituality: A Passion for The Kingdom*, kap. 1.
[21] Se James W. McClendon jr., *Ethics. Systematic Theology*, Vol. 1, 2010.
[22] Smith, *Thinking in Tongues*, 32.

som helbredelse og profeti. (2) En åndelig («enchanted») forståelse av skapelsen og kulturen. (3) En ikke-dualistisk bekreftelse av det kroppslige og materielle.[23] (4) En erfaringsbasert, lidenskapelig og narrativ epistemologi som står i en viss kontrast til en rasjonalistisk virkelighetsforståelse som finnes i mer intellektualistiske utgaver av evangelikal teologi.[24] (5) En eskatologisk orientering mot misjon og rettferdighet uttrykt i tanken om myndiggjøring («empowerment») av maktesløse og marginaliserte.

I likhet med Land hevder Smith at den pentekostale visjonen også åpner for sterkt sosialt engasjement. Dette begrunnes dels med pinsetradisjonens fortelling om hvordan raseskillene ble utvisket i Azusa Street,[25] og dels ved utviklingen av såkalt «progressiv pentekostalisme» i det globale sør, der man kombinerer ekspressiv tilbedelse og bønn for syke med et stort sosialt og i noen grad politisk engasjement. Selv om dette ikke er helt nytt kan man likevel se progressiv pentekostalisme som en holistisk «videreutvikling» av det klassiske pinsebudskapet om helbredelse.[26] Dette kan innebære at den pentekostale visjonen er dynamisk nok til å utvikle teologi og integrere nye praksiser i nye kontekster. Denne pragmatiske og fleksible anvendelsen av «primitiv» bibeltroskap har vært et karakteristisk trekk ved pinsekarismatisk kristendom fra dens begynnelse.

Opplevelsesdimensjonen og erfaringen

Flere av artiklene i denne antologien peker på at erfaringsdimensjonen er sentral i pentekostal teologi og spiritualitet. Hva vi derimot forstår med erfaring kan være noe forskjellig og det bør også reflekteres over i denne sammenheng. Opplevelsesdimensjonens sentrale plass fører oss i retning av å kunne hevde at det er noe særegent karismatisk-mystisk i pinsebevegelsen. Det er denne type erfaring som står i sentrum i Seymours Azusa Street og i Barratts brev, når han i 1906 skriver hjem til Norge: «O priset være Herren! – det brænder i min sjæl. Jeg synes jeg maa være den lykkeligste mand i verden. Alt er blevet nyt for mig. Jeg er fyldt med en glæde og fred og kjærlighed til Gud og mennesker, halleluja.»[27] I så måte er det derfor noe treffende i det Cox sier om at:

---

[23] Ibid., 41.

[24] Ibid. Samtidig kan det være verdt å merke seg at vektleggingen av affeksjoner også finnes i andre former for vekkelseskristendom.

[25] Se Harvey Cox, *Fire from Heaven*, 1995, 58.

[26] Vi finner i for eksempel tidlig norsk og svensk pinsebevegelse at man også hadde et sterkt diakonalt og senere politisk engasjement.

[27] Thomas Ball Barratt, 8.10.1906, gjengitt i *Byposten.* Se Oddvar Nilsen, *… og Herren virket med*, 1981, 18.

«Pentecostals have more in common with Saint Catherine of Siena than with John Calvin.»[28] Den sterke dimensjonen av spiritualitet skiller derfor pinsekristendom fra enkelte andre tradisjoner i den protestantiske kristendom, der man nok i større grad har kommunisert de dogmatiske sidene ved kristendommen.

Samtidig er det klart at erfaringene i Topeka i 1901 og senere i Azusa Street i 1906, sprang ut av en bestemt lære og den teologiske visjonen som er beskrevet ovenfor. Det Sturla Stålsett og Harvey Cox kaller «experiental spiritualities»[29], vil derfor av pinsevenner selv formes og fortolkes gjennom en spesifikk kristen referanseramme. Pinsebevegelsens grunnleggende anliggende er å erfare en bestemt form for spiritualitet som er beskrevet i Bibelen. Denne formen for spiritualitet forstås ikke bare som lære, men som en livsform som integrerer lære, praksiser og affeksjoner (affektive grunnholdninger). Denne livsformen forstås som mer enn livstolkning, den oppfattes som samhandling med den oppstandne Jesus som handler i kirken ved Den hellige ånd.

Bibelbruk og erfaring – elementer i en pentekostal teologi og spiritualitet

Erfaringsdimensjonen er derfor knyttet til tradisjonen og Bibelen i pentekostal teologi. Bibeltekstene er det normative utgangspunkt for erfaring i bred forstand, og derfor har man tradisjonelt snakket om «Bibelens lære» som rettesnor. Dette er i tråd med det protestantiske prinsippet om «Sola Scriptura», men kunne nok også utrykke en tendens til å tenke at man kan forstå bibeltekstene gjennom en umiddelbar lesning av tekstene «slik de står», og at man derfor ikke trengte å reflektere over egne hermeneutiske forutsetninger. Dette utgangspunktet problematiseres ikke overraskende av den nye generasjonen av akademiske pentekostale teologer som heller snakker om en gryende pentekostal tradisjon som leser Bibelen i et (pneumatologisk) praksisfellesskap.[30] Samtidig vil disse holde fast ved at bibelteksten som helhet er norm for liv og lære

---

[28] Harvey Cox, «Spirits of Globalization: Pentecostalism and Experiential Spiritualities in a Global Era», i Sturla Stålsett (red.), *Spirits of Globalization*, 2006, 16.

[29] Sturla Stålsett benytter denne betegnelsen med henvisning til Harvey Cox. Se Sturla Stålsett, «Introduction: Pentecostal Growth and Global Transformations», i Sturla Stålsett (red.), *Spirits of Globalization*, 2006, 1.

[30] Dette er en tendens i mye nyere pentekostal teologi, selv om forskerne bruker noe ulik terminologi. Se f.eks. Steven Land, *Pentecostal Spirituality: A Passion for The Kingdom*, kap. 1. Se også Amos Yong, *Spirit-Word –Community: Theological Hermenutics in Trinitarian Perspective*, 2002, Frank Macchia, «Theology, Pentecostal», i Stanley Burgess (et al.), *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, 2002.

og overskrider (transcenderer) det fortolkende praksisfellesskapet slik at den kan korrigere dette.

Hvordan det skal tilrettelegges hermeneutisk blir likevel debattert blant pentekostale teologer.[31] Den hermeneutiske debatten vil uunngåelig også måtte adressere grunnleggende filosofiske problemstillinger. I USA diskuterer teologer for eksempel om det er grunnleggende epistemologiske forskjeller mellom en pentekostal og en evangelikal- fundamentalistisk virkelighetsforståelse. Forskere som Kenneth Archer hevder for eksempel at den klassiske fundamentalismen i for stor grad forsøkte å forsvare Bibelens autoritet på premissene til en modernistisk rasjonalisme som forfektet et feilaktig objektivitetsideal.[32] Han tar til orde for en pentekostal hermeneutikk som er forankret i pentekostale praksiser, og i blant annet Alasdair MacIntyres forsvar for en tradisjonsbasert rasjonalitet.

Andre pentekostale teologer, som også synes å distansere seg fra fundamentalismebegrepet blant annet fordi det i dag har blitt politisert, vil likevel identifisere seg med et evangelikalt bibelsyn som nettopp understreker at bibeltekstene har et gitt normativt innhold. Robert Menzies vil derfor fortsette å anvende evangelikal hermeneutikk og tar avstand fra pentekostale lesninger som han oppfatter som en form for postmodernistisk relativisme.[33]

En liknende debatt foregår også blant deskriptive forskere som står utenfor den pentekostale tradisjonen. James Barr hevder for eksempel at: «The doctrine of most Pentecostal groups seems to be uncompromisingly fundamentalist, and in this sense more extreme than the mainstream type of conservative evangelicalism …»[34] Her har Barr to raske påstander som må problematiseres noe. For det første bør det poengteres at røttene til pentekostalisme ikke nødvendigvis er å finne i fundamentalismen som vokser frem i USA noe senere på 1900-tallet. Deler av denne bevegelsen hadde en teologisk virkelighetsforståelse som var svært anti-karismatisk og hevdet at Åndens gaver hadde sluttet å fungere etter apostlenes tid. For det andre er forståelsen av «ekstrem» i Barrs formulering uklar. Er pentekostalismen mer ekstrem i uttrykksformer eller er den mer ekstrem med hensyn til bibelsyn?

En helt annen tilnærming og forståelse enn den hos Barr finner man hos Harvey Cox, som hevder at: «… the power of Pentecostalism can be understood most clearly precisely at the point where it *differs* from the classical fun-

---

[31] Deler av denne debatten blir oppsummert av Bradley Truman Noel i *Pentecostal and Postmodern Hermeneutics: Comparisons and Contemporary Impact*, 2010.

[32] Kenneth J. Archer, *A Pentecostal Hermeneutic: Spirit, Scripture and Community*, 2009.

[33] Selv om Menzies ikke diskuterer med Archer direkte, tilbakeviser han tesen om at det evangelikale paradigmet er «overly rationalist». Se R.P. Menzies, «Jumping Off the Postmodern Bandwagon», *Pneuma* 16.1 (1994), 115–120.

[34] James Barr, *Fundamentalism*, 1981, 207–208.

damentalism.»[35] Cox refererer videre til Margaret Paloma, som betegner pentekostalisme som «main street mystics». Cox' poeng er at fordi pinsebevegelsen var mer erfaringsorientert, utviklet den også en mer pragmatisk og fleksibel tilnærming til Bibelen. Han sier: «It is *because* they are experiential and not as text-oriented, and *because* they believe that the age of miracles did not end with the apostles, that they are making such headway.»[36] Ifølge Cox gir spiritualitetsdimensjonen derfor pentekostalisme et særpreg som skiller den fra en mer fundamentalistisk-evangelikal teologi. At pentekostalisme gjennom forrige århundre er preget av, og har inkorporert, evangelikale elementer er derimot en annen sak. For Cox er det nødvendig å tydeliggjøre det forholdet: «The current Pentecostal-charismatic movement is not, as some writers claim, a layer on top of the old fundamentalism. It is a departure from it (albeit still using some of its terminology).»[37]

Selv om denne debatten foregår på amerikansk mark, er den i betydelig grad relevant i Skandinavia. Det vil i årene fremover være en viktig oppgave for skandinavisk pentekostal teologi å avklare og artikulere en adekvat pentekostal hermeneutikk siden teologisk refleksjon formes av den hermeneutikken som legges til grunn. Det arbeidet kan ikke gjøres her, men vi vil likevel skissere noen momenter som kan bidra som mulige innganger. For det første er det klart at Bibelens status som den normerende norm for liv, lære og virkelighetsforståelse vil være uoppgivelig for en teologi som vil kalle seg pentekostal. Alternativet kan nok betraktes som en post-pentekostal posisjon. Hvordan Bibelens status som norm skal begrunnes, kan likevel diskuteres. Vi mener at pentekostale teologer med fordel burde utforske såkalt kritisk realistisk hermeneutikk. Ved hjelp av en bestemt kritisk realisme kan man fastholde at åpenbaringen av Gud kan ha intransitive egenskaper, samtidig som man fastholder at vi nærmer oss denne sannheten fra ulike tradisjonsbaserte epistemologiske posisjoner.[38]

For det andre må pentekostal hermeneutikk i betydelig grad forankres i det pentekostale praksisfellesskapet av lokale kirker og de former for spiritualitet som utfolder seg der. Her vil bibeltekstene fungere på ulike måter: (a) De kan formidle kunnskap, erfaring og affeksjoner fordi teksten i seg selv formid-

---

[35] Harvey Cox, «Spirits of Globalization: Pentecostalism and Experiential Spiritualities in a Global Era», 18.
[36] Ibid., 18.
[37] Ibid., 18.
[38] Kritisk realisme fastholder følgende tre elementer: (1) Ontologisk realisme, (2) epistemologisk pluralisme og (3) muligheten til å føre rasjonelle samtaler på tvers av tradisjoner (uten å definere bare ett verdensbilde som utgangspunkt for rasjonell dømmekraft). Se f.eks. Alister McGrath, *The Science of God*, 2004. For en kritisk realistisk hermeneutikk, se f.eks. N.T. Wright, *The New Testament and the People of God*, Volume 1, 2013.